

„ЗАСТАВА“ излази два пут у недељу, средом и суботом.

Цена је на годину 10 фор., на по године 5 фор., на четврт године 2 фор. 50 почв. у вр. за Аустрију, а за Србију на годину 100 гроша на по год. 50, а на четврт године 25 гроша.

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају до краја чини врте, које из гаришта заузимају, и за сваку врту плаћа се за први пут 7, за сваки даљи пут 5 новч. Осим тога за жиг увек по 30 новч. Дописи се шаљу уредништву а предлата администрацији „ЗАСТАВА“ у Пешти, Grünbaumgasse, Mexico, I. Stock Thür Nr. 10.

БРОЈ 20.

У Пешти, у среду 8. марта 1867.

ГОДИНА II.

Пешта, 7. марта.

Председник министарства инглеског, лорд Дерби, потврдио је званично у народној скупштини 3. т. м., да се Турска решила да повуче своју посаду из београдске тврђице. У исто време лорд Дерби саопштио је, да се та тврђица неће порушити, пошто турска посада из ње изиђе, него ће и даље остати, а чување је убудуће србска војска.

Влади у Београду мора досад да је стигао цариградски ферман, за који смо јавили да га она очекује; из тог фермана видеће се под којим условима турска посада оставља Србију, а надати се, да ће садржина његова до који дан јавно позната бити. Међутим, можемо поуздано рећи, да би проглашење Београда за слободно пристаниште, као што Коблен још у 1862 предлагаше, боље одговарало интересима и више осигуравало права Србије, него поседување и чување београдске тврђице србском војском, као што лорд Дерби наговешћује.

Известни аустријски листови, пошто су дали гласа о неком тајном уговору између Србије и Црне Горе, сад јављају, да су западне силе позвале владу кнеза Михаила, да се изјасни: је ли истина да има тајна уговора између ње и цетињске владе, и ако га у истини има, у чему се он састоји. Кад је још први пут пуштен глас о „тајном споразумењу“ између двеју кнежевих влада, ми рекосмо једном брату нашем са Цетиња: ако збиља влада црногорска има какве мешавине са данашњим министарством у Београду, да ће се о тајни те мешавине непретрпено скоро чути било из Беча, било из Цариграда. И ето новинари цариградски и бечки непрестају од летос причати о тајни „београдско-цетињског споразумења“, уверавајући, да се знају већ и на број чланци уговора који то споразумење утврђује. Сад, или ти новинари незнају шта говоре; или је истина да нема србске тајне, која се данашњем министарству у Београду поверити може, а да се она већ тиме и туђинцима на знање пензаложи. У плавој инглеској књизи од 1862 имадосмо жалосних доказа о опасној склоности извесних србских дипломата у спољашњим односима Србије; ми смо вазда говорили, да ваља добро pazити с ким се шта у обштој цели предузети може; али кад се упорно затварају очи пред о сведоченом истином, ми неможемо имати светије дужности, него да јавно опоменемо, каквој се одговорности излажу они, који су по свом положају позвани, да воде рачуна о личним својствима и склоностима државника србских. Само лакоуман може викати: „макнимо се личности, на гледајмо на ствари;“ не, не управљају ствари личности него личности стварима, ко хоће истину у ствари, мора је пре свега у личности тражити. Колико засид о томе; у своје време ми ћемо изложити пред суд историје и саме појединости, које су нам познате.

Бечки листови доносе глас о новим захтевањима Црне Горе у Цариграду. Међу тим захтевањима главно је, да се остави Црној Гори земљиште од Атигара, између Скадарског језера и мора, да би пристаниште имала. „Дати пристаниште Црногорцима, вели „Н. Ф. Пресе,“ значи само отворити увознице за оружје и цебану потребну за спремање устанка у Босни и у Херцеговини, као и за наоружање саме Црне Горе.“ Тако суди бечки лист; међутим, сваки пријатељ напредка признаће, да Црна Гора мора имати своје пристаниште; те да и народну привреду развити може.

Из Лондона пишу 1. (13.) т. м., у једном француском листу: није истина, да има каква уговорена споразумења између Инглеске, Француске и Русије о источном питању, али, као што уверавају, има подпуног споразумења између Инглеске и Француске, у цели: да се спречује свако страни посредовање било за Турску, било противу Турске. Западне силе неће подпомагати султана противу Хришћана, али оне ће заштићавати Турску противу страног нападања. Међутим, турска влада обећала је допунити својим хришћанским поданицима њихову вероисповедну и грађанску слободу, и одобрити им за намесника онога кога сами изберу. По изјави лорда Дербија у инглеској народној скупштини од 3. т. м., Турска ће неодложно приступити извршењу обећаних реформи за Хришћане, реформи, по којима ће и у државни савет доћи три члана Хришћанина, од којих ће један бити министром финансије и управитељем банке.

У Бечу дознају, да ће порта изненадити свет са још већим уступкама, него што се из Лондона званично наговешћује. „Порта, вели „Н. Ф. Пр.“, не само да ће попустити у питању о србским градовима и о олакшању положаја Хришћанина, него се она, по савету њених пријатеља, склонила да и Кандију Грчкој уступи. Француска, Русија и Аустрија сагласиле су се да султана орабре, на ту уступку и већ су послале нужно уштво својим посланицима у Цариграду.“

„Св. Петроградски Журнал“ непрестаје предавати јавности руске депеше о источном питању. Пошто је саопштио познате четири депеше, доноси сад и депеше од 1860 и 1861, које сведоче, да су већ у то време западне силе признале, да су пужне реформе у Турској, а осудиле су нехотот излаз вољу цариградске владе. И опет усилвавање Русије, да се постигне неко спразумење великих сила у интересу источних Хришћана, остало је без правог успеха.

„Журнал де Деба“ јавља, да Италија повећава број својих ратних лађа у водама од Кандије; па се и у Тулону добила заповест, да се два ратна пароброда најбрже спреме за бродење у споменуте воде, ради подкрепљења оних француских лађа које се тамо већ налазе.

Од неког доба стижу из Мехика тако противуречне новости, да се права истина неможе распознавати. Час се јавља, да је цар Максимилијан на овој или на оној точки потукао републиканце; час опет да ови посљедни побеђују на све стране цареву војску. По новијим гласовима, републиканске чете већ су и престолницу Мехико заузеле; вести из Вера Круза обрађују те гласове, али потврђују, да су Орзаба и Кордова, две најважније вароши мексиканске које леже на јединоме од друмова што свезују престолницу са морем, да су те вароши у рукама републиканаца. А опште је уверење, да се цар Максимилијан неможе још дуго држати; управо се до који дан очекује глас, да се он из Мехика за Европу навезао.

Орган конзервативаца мађарских „Пешти Хирнек“ од 5 марта, није се стидео пустити у свет следеће врте:

„Баш кад тедосмо завршити наш лист, стиже нам изненада вест из Лондона, по којој је лорд Дерби већ дојојој кући јавио, да је султан готов град Београд, старо мађарско наслеђство и јужноисточни кључ читаве државе, Србији, чија никада био није, предати, и тиме на границама државе рускоме упливу најстрашњу позицију у руке дати.

„Ова се евентуалност од неколико месеци у свима европским листовима напомињала, и ми с наше стране непретрпено још пре неколико недеља о значају овога питања и особито га нагласити.

„И на удивљење искусисмо, да се ова ствар нити у Аустрији у опште, нити у Мађарској наособ, која се променом те властитости у највећу опасност доводи, довољно у обзир узима како од стране владе толико и од стране публициста.

„Орган, постојећи странака у нашој отачбини фаталистичком немарношћу брже о овом важном изгубљеној битки подобном дипломатском губитку.

„Живећи веселе дане у илузијским несвесним милимама нико од победне (деакове) странке неопажа, како се Романском после Хохенцолерна, Београдом при предавању његовом у србске руке, све више темељ удара подунавској конфедерацији, која ће по природи својој уједно и пропаганди јуног славенства кристализујућа точка бити.

„Ми нежељимо дочекати, да државу услед ове немарности догађаји управасте, већ напред изјављујемо, да намеравамо у идућем броју председника угарског министарства о овом питању интерцеловати.

УСТАВНА БОРБА У ТР. КРАЉЕВИНИ.

Данас, 6. марта, у јутру стигли су из Беча у Будим министри Бајст, Беке (финансије), Вилерсдорф (трговине) и шеф полиције Шефер, и још данас ће бити министарски савет. Држи се, да ће и хрватска ствар предмет саветовања бити, зато се гласа, да ће и пр. канцелар Кушевић овамо доћи. Кад би уг. министарство на то ишло, да се поравнање са тр. краљевином на основу „белег листа“ или и само на оних основица, које је регникорална депутација угарска у обзир Хрватске и Славоније према њовој депутацији изразила, онда би сасвим други пут и начин узели. Онда неби требало допустити, или управо наручити, да се нова рекрутациона наредба у Хрватској и Славонији силом изврши, нити би се барони Раух, Че, Арван, и подобни на договор призивали. Мађари су се надали,

да ће баш та нова октројка крви Хвата и Срба у тр. једној краљевини произвести у народу таку жељу за унијом, да неће много за услове ни питати — али ево напротив испада. Свуда је одпор противу војене наредбе, али не видесмо ни једну молбу, представку, депутацију, или подобно што, што би жељу безобзирне уније изразило. Али тако је, још и сад се мисли, да између реакције и мађарона у тр. краљевини нема никакве друге, а најмање народне странке. Био је глас, да је Боговић за министра без портфеља при уг. мин. наименован, за тим се исто и за Кол. Бедекочића рече; ми познавајући обојицу, особито првог, не би рекли, да би они кадри били, пре изравнања обе краљевине и какво место примити, које би чл. 1861. унаточ било, и које би унапред изравнању и автономји земаљској прејудиковало. Могућност изравнања једино стоји у споразумењу оба сабора, зато је сваког патријоте дужност, из свега гласа, сваком датом приликом, и на сваком месту искати, да се сабор Хрватске и Славоније сазове. Ако заједничка круна као посредница мисли, да се са пређашњим сабором неможе на крај извршити, и због тога, што је три подједнаке партије било, што је у сваком, особито уставотворном сабору неприредно и неприлика, то по праву свом, по крунској прерогативи сазове или на основу од 1848. год. уобичајеног, или на основу новог, од сабора предложеног изборног реда, који би се најпре санкционисати имао, сабор земаљски, па да се настави онде, где се копац договора прекинуо. Сваки је други начин „сила“ која за времена траје, и која за цело неће Бајста преживити. Ако Мађари мисле, да могу спрам тр. краљевине као и не политику силе, а оно политику Шерлингову „чекања“ и „изгледања“ са успехом употребити, варају се. Та не би ли и онако исти терети остали, а што се већег војничког данка тиче, и тај ће, ако је сила, моћи поднети народ, који у својој крајини и сад таки данак сноси; народ може дуже издржати, него великаши, који су у Угарској до „жице“ дошли, те су Деака на онако поравнање нагонили, или привололи. А ако међутим пријатељи патриотски пламен вулканом, и то у zgodно време, које неће у власти Мађара бити, постане, шта онда? Кад је човек на коњу, онда треба највише да pazi, да на провалу не падне, јер као што Виктор Хуго описује — сам је Наполеон на Ватрлоу битку изгубио, што му је цвет кобаништва у трку сурвао се у провали, за коју није ни Наполеон знао.

КОНФЕРЕНЦИЈА РОМАНСКО-СРБСКА.

Као што смо у последњем листу напоменули, била је 2. марта конференција Србаља и Романа, на захтевање Романа сазвана, која је и 3. марта продужена. Предмет је договора био, какви кораци да се учине, да се сазна, да ли ће одбор за народности изаслани свој посао продужити, и ако не, шта да се ради. Ми смо већ јавили, да је г. Њари, као председник пододбора, још пре Божића из србско-романске конференције за то упитан. Он је онда обећао, да ће одма после Божића настојати, да се питање о народностима у пододбору предузме, што пре сврши, и одбору поднесе. Но и после Божића не би од тога ништа. Међутим било је изговори, да ни одбор за заједничка дела није свој посао предузео, а после, да се није друго шта радити могло, док речени одбор ради, почем су у њему многи знаменитији чланови пододбора за народности. По ево месец дана, како се и то свршило. Приватно смо словљавали председника одбора г. Шомшића, да нам каже, хоће ли одбор даље радити, или ако неће, да се то констатује, па да нама буде пут отворен даљем предлогу. Шомшић обећа да ће сабор о том запитати, но досад неучини. Г. Њари је држао пре једно три недеље дана седницу, у којој је С. Кирали предложио, да пододбор своју радњу обустави, јер ће министарство ту ствар у руке узети. Њари је бранио то мишљење, да је ствар ова тако важна, да одлагања не трпи, и да је боље, да одбор сачини предлог, него министарство. Међутим како је у тој последњој седници нов србско-романски предлог поднесен, и после штампан и међу чланове пододбора подељен, од оно доба не бијаше седнице. Зато је сад дакле требало даљи корак чинити.

Србаља је било 4, Романа 13. Саветовало се три

сата. Предлога бијаше разни. Но главна су била два. По једном се предлагало, да са ствари одма пред сабор изиђемо, да са обзиром на то, да одбор народности неради, иштемо, да сабор наложи одбору, да свој посао ради и што пре сврши; ако сабор то не би учинио, или би министарство са саизвољењем сабора ствар у своје руке узело, да заступници народности свој јединички предлог на стол сабора метну, и ишту, да се исти на дневни ред расправе стави. Други је предлог био, да најпре опет г. Њарију упитамо, хоће ли одбор сазвати и ствар даље продужити, или хоће ли он сабор запитати. Већина би за овај предлог, и тако су тра дан бијаше г. Брановачки и А. Мочоњи код г. Њарије, који је унапред знао, зашто су дошли и казао, да се најпре са Деаком разговарати мора. У подне је био с Деаком и после подне даде одговор, да ће он ствар, и то усреду 8. марта пред сабор извести, а хоће ли резултат бити, да одбор даље ради, или ће министарство, ствар у своје руке узети, то не може рећи, почем се Деак најпре с министарством разговарати мора.

Срби и Романи састаше се тај дан 3. м. Србаља опет 4. Романа 14. Саветовало се дуго о том, како да се Срби и Романи владају при разним случајевима. 8. марта. 1. питање: да ли нам је боље, да одбор ради, или министарство и по томе, ако би министарство хтело ствар у своје руке узети. Разлози за прво били су ови: Ако одбор и даље ради, то се одржава начело, да је ствар така, која треба и пре крунидбе да се на чисто изведе, ма да ће после крунидбе формално законом постати; кад је сабор комисију изаслао, није то зато учинио, што министарство нема, јер иначе не би ни комисије изаслао, него што ју је као задатак своје иницијативе сматрао, у чему наименовање министарства ништа не мења; одбор нема толико изговора за одлагање или оклевање, као министарство; у пододбору и одбору има Србаља и Романа, који ће све своје разлоге, и то боље него на сабору изложити моћи, јер се одрешно без стеге у говору и више пута беседити може; у колико ове разлоге одбор не уважи, биће још времена, да ји и сабор и министарство уважити могу, где напротив кад се министарство, а с њим и већина сабора унапред за неки предлог вежу, неће већ своје компромисије ради од њега одустати; најпосле и што је најважније, међу временом, док одборски предлог буде готов и временом, док исти на сабору на дневни ред дође, моћи ће све романске и србске муниципије и обштине предлог србски и романски заступника, који ће се можда према одборском противпредлогу у нечем и преиначити, представкама, или и депутацијама својим подпомоћи, па ће тако и министарство и сабор бити у стању, да се на те уставне манифестације обазре, пре него што се већ за нешто везао. Разлози су за друго мишљење били: да предвиђајући, да ће ствар и по суштини својој и по времену наједнако испасти, ма одбор или министарство предлог учинили, да подлино Мађарима на вољу оставимо, како ће да раде, с тим више, што се задовољење други народа не само нас, но и Мађаре тиче; да се дакле, предавши наш предлог, даље у ствари пасивно држимо, само да од времена на време радњу било одборску било министарску путем интерпелација журимо. Ово је мишљење надмашило.

Решено дакле у ствари ништа неговорити; шта више и не гласати, па и онда негласати, ако се међу Мађарима спор дигне, да ли да министарство или одбор даље ради. Ако пак у среду нико од Мађара ствар не заподене на сабору, да се тај дан у 4 сата скупимо и даље се саветујемо.

КОНФЕРЕНЦИЈА СРБСКА.

Срби су имали посебну конференцију ради посебне србске ствари, и то 4 марта као обично код г. Чарнојевића, а 5 марта код Њ. Светости патријарха. Предмет је саветовања био, да ли би требало и ваљало сад, особито како је Њ. Величество у престолном граду земље, какав корак у обзиром посебне србске ствари учинити. Присутни беше 4 марта: г. Брановачки, Манојловић, Милутиновић, Трифунац, Димитријевић, Милетић; г. Стратимировић ногобољом препречен, послао је писмено своје мишљење, с тим, да пристаје на оно, што већина закључи. Можда сад неће по саму ствар добро бити, да разна мишљења и разлоге набрајамо и излажемо, него ћемо само оно саопштити, које је најпре 4 марта, па онда код Њ. Светости патријарха 5 марта напоследку надмашило, те се по том у обима јединогласно примило; а то је: да Њег. Светост патријарх са једним владиком и тројицом они заступника, који су год. 1861 чланови срб. конгреса били, представе се најпре председнику министарства г. Андришију, па онда Њег. Величеству, и да оба места именованом народа србског моле, да закључења србског конгреса 1861 год. што скорије (или „у своје време“, не знамо управо који је од ова два израза примљен) сабору као краљ. пропозиције поднесу, и да се том приликом Њ. Величеству и кратка споменница о тој ствари акта ради преда. Начин се тај оснива на оном, што је конгрес проф. патријарха опуномоћивао, да са извесном неколицином Србаља ствар нашу у своје време пред круном и сабором заступи, и што се сад та неколицина због времена заменити може другим у кон-

гресу бившим члановима. Таки чланова има и на овом сабору 7: Стратимировић, Чарнојевић, Дамаскин, Манојловић, Трифунац, Милутиновић, Милетић.

Том је приликом прочитао секретар патријарха споменницу, коју је Њ. Светост г. Андришију, на овога жељу под 22 фебр. поднела, и у којој се каже, да је оно жеља народа србског, што је на конгресу 1861 год. закључено, и да би се то путем споразумљења са конгресом србским преиначити могло.

Било је говора и о другим корацима, које је Њ. Светост учинила, но бар за овај ма саопштити не можемо, јер је дискреција изрично захтевана, која наравно у датим околностима границе своје има.

Једино споменути морамо: да ми о свима наведеним ризлозима нисмо уверени нити о уметности, ни о целисходности тога, ако би владика, или ма и архимандрит био начелник православне секције за дела цркве и наставе, и да у том остајемо при оном, што смо рекли и разложили.

ПРЕДЛОГ

у обзиром изравњања међу Угарском и тр. краљевином.

Узевши у обзир: да је Њ. Вел. овај сабор на ту цел сазвати извољело, да државоправне диференције изравна, које су догађаји од 1848. год. између владатеља и Угарске с једне, и између поједини земаља уг. круне с друге стране фактично произвели;

да међу овим диференцијама питање о државоправном одношају ројдне краљевине Хрватске, Славоније и Далмације к Угарској стоји у првом реду; да је Њег. Вел. у престолној беседи од 14. дек. 1865. год. изравњање са здруженим краљевинама као услов фактичног повратка устава, и саме крунидбе определило;

да је и највишим краљ. одписом од 17. фебр. о. г., којим се устав повраћа, и одговорно угарско министарство одобрава, уједно и краљевско издање изјављено, да ће уг. сабор справ здружени краљевина правда бити;

да је и сама ова кућа у својој адреси од 24. јун. и 6. јул. поновила изјаву сабора од 1861. да Угарска здруженим краљевинама „бели лист“ за изпуњење оставља;

да су обе куће сабора у намери и жељи братског изравњања регниколарну депутацију изаслао, да се са изаслаома депутацијом Хрватске и Славоније у договор и споразумљење стави; и

да је регниколарна депутација резултат свога пословања са извештајем по одавна овој кући поднела;

И узимајући у размотрење:

да се стање и свеза међу Хрватском и Славонијом до 1848. постајавша без предходне погодбе не можемо без нови заплета и сукоба произвести;

да се дакле без погодбе не да ни територијална целокупност уг. круне повратити, а најмање власт уг. министарства на тр. краљ. распростирати;

да ако овај сабор мисли, да тр. краљ. одношај свој према осталим краљевинама и земаљама Њег. Вел. само солидарно са Угарском решити може, досљедно и то мислити мора, да ни Угарска без трој. краљевине не може одношај земаља уг. круне према осталим краљевинама и земаљама Њ. В. расправљати и бар за трој. краљевину правоваљано решавати;

да се без учешћа тр. краљевине ни сама крунидба обавити, не може најмање таква, која би друге, него практичне, насилне и безправне вредности према тр. краљевини имада;

да дакле без поравњања са тр. краљевином повратак трајног и сталног уставног стања није могућан;

У уверењу: да никаква сила, или политика неће у стању бити, тр. краљевину и с њом државоправно здружену крајину на другу свезу привољети, него и коју њен слободно и без сваког октроисања избрани и законито сазвани сабор пристане;

На последку у жељи:

да се у интересу уставне слободе у обште, и угарском, новом времену и новим потребама и одношама примереног устава особено, споразумљење и поравњање међу Угарском и тр. краљевином и што пре, и пре него што би европски догађај могли г. 1867. тецај год. 1848. дати, постигну;

У истој намери, у којој сам и као члан сабора тр. краљевине год. 1866. за изравњање међу Угарском и тр. краљевином и за изаслање саборске депутације на ту цел глас мој подигао, чиним

Предлог:

Да поштована ова кућа извољити:

1. Да се извештај и операт регниколарне депутације договору са саборском депутацијом тр. краљевине, и то пре предлога 1867. до заједничким одношајима у претрес узме, и тога ради на дневни ред стави.

2. Да се министарство позове, да код Њег. Вел. дејствовати и издејствовати извољити, да Њ. Вел. сабор Хрватске и Славоније ради даљи преговора, и у смислу поравњања рада уставовљења крунидбене дипломе, и чина крунидбе чим пре сазвати благоизвољити;

3. Да се међутим насреду у Хрватској и Славонији, а нарочито нова наредба о рекрутовању од 28. дек. год. исто тако као и у Угарској обустави. Пешта, 6. (18.) марта 1867. поднео др. Св. Милетић заступник Ст. Бечејског среза.

БЕСЕДА ЂОРЂА СТРАТИМИРОВИЋА
у посланичком дому 24. фебруара (9. марта.)
Поштовани доме!

Ја се опет налазим побуђеним, да говорим против предлога владиног. Да избегнем свако неспоразумљење, морам предпослати, да нисам никакав особити поштоватељ аустриског закона штампе и аустриске штампарске повеле. Ја дакле не говорим у тој намери, да ограничим слободу штампе, него да ју на сталнијим основима подигнем, на сталнијим основима велим, него што нам је то закон штампе од 1848 год. кадар дати, јер ја држим, да тај закон с погледом на политично-социјално стање наше отачбине није довољан, и мислим, да би се та недостаточност, чим би га увећали тако показала, и принудила нас, да га у основима његовим преобразимо. И ако би се то, као што слутим збило, то би тиме само нову провизорију створили. Ја сам пак тако дубоко проникнут општом шкодљивошћу провизорија и отровним упливом, који непрекидна промена закона на јавни морал и на народни карактер има, тако сам јако проникнут да та промена иде на малоуважење и обесвећење закона да би чисто волио под закриљем какве либералне владе одржати status quo, док се неби један свим изискивањима одговарајући закон штампе донео, него што би се такав закон увео, за који би видео, да се мора што пре основној ревизији подврћи.

Ја мислим, да је законодавство у једној држави така једна ограничена целина, у којој се сви делови као карике у ланцу хармонично једно на друго наслњају. Потом мислим, да није уместно, да се једна специјална грана законодавства дефинитивно пре уведе, него што су и оне друге гране, с којима она у посредном одношају стоји, такође дефинитивно уређене. Да употребимо ту истину на предлежићи закон штампе.

По суштини својој обухваћа он многе важне материје из цивилног и криминалног права. Пре него што би се дакле наше грађанско и криминално право у својој целости извело, и реформирало, чини ми се да би о овај закон штампе нарушило ону хармонију, која треба да влада у целом законодавству једне земље.

А на сваки начин, господо моја, има у нашем грађанском и криминалном праву и таки битни делова који усљед несретни одношаја, што су их за ови 17 година страни закони и страна право у нашој отачбини произвели, не стоје на оном ступању развика, да би их према данашњим изискивањима правне науке ваљаним назвати могли. Ја ћу само неке случајеве да наведем, који најчешће долазе при процесима штампе. То су одредења због повреде мира побуне опадања, и због повреде части; колико ја знам у тим законима нема још опште ваљани и дотични правила и одредења, што би се на то односила.

Шта би било дакле съедство од тога, кад би се какав помодан закон штампе без обзира на друге отачествене законе увео? Или би их морали, ма да боље одговарају народном карактеру и обичајима, реформовати и с њиме у склад довести, те тако нужну хармонију у законодавству произвести, или би овај као екзотична биљка у домаћој земљи дошао у противуслове са правима и назорима народа, те не би могао корена уватити, па би се опет морао напоследку реформовати и оним другим законима прилагодити.

Ја нисам, господо моја правник од струке, у прочем то питање тако је брзо донесено на тапет, да је дубља студија, што се тиче дисхармоније са другим законима наше отачбине, скоро немогућа била.

Али, ја вам, интуитивно могу рећи, мени се намећу сумње о нецелисходности овога закона у Угарској.

Већ и сама епоха времена, у којој је донесен, морала би једнога државника, ма он и не био темељит правник против њега изазвати.

Осведочена је истина, господо моја, да закони нису само продукт правне науке, него да су они такође огледало оне епохе, у којој су сачињени — слика њеног политичног и социјалног стања.

Време удара законима печат свог карактера. Мирна времена рађају благе, а узрујана строге законе.

Каква је она епоха, у којој је овај закон донесен?

То је била прелазна периода монархичко-аристократичног абсолютизма к демократичкој држави. То је било доба револуционарно, шта више анархички потреса у нашој земљи и око нас. Стра од те „превелике слободе“ морао је неизбежно дакле на дух законодавца уплива имати. Брига да ће тај револуционаран покрет дуго трајати, морала је побудити законодавца, да врло строге законе штампе донесе, такве законе који су можда за така времена ваљани бити могли, но баш из тога узрока недостаточан за уређења мирна времена, јер су врло строги.

Но због узјамног дјества, које постоји међу законима и правима народа једног, закони у мирна времена, несмеду бити одвећ строги, ако неће штетно да дјествују и својом претераном строшошћу уважење његово код народа ослабе, а тиме наравно и право да квару и праву слободу оштећују.

И у том кулминују моје сумње против закона штампе од 1848 год., дакле против владиног предлога. Ја налазим, да су његова казнена одредења р-

ло строга, не само због страшне казни слободе у познатијим преступима, него и због губитка кауција. Ја налази напоследку да је врло узак због превеликих кауција листова. Таке кауције учиниће код нашег јадног народно-економског стања, код нашег од дана на дан све већег осиромашења, да ће за кратко време цела преса у руке једне аристократско-плутократичке касте пасти, да ће се, ако и не јавно мњење а вно израз његове пресе монополисати.

Позивање на друге земље где поред тако исто строги закона слобода штампе постоји; или где се мора, исто је преси положена, довољна чини, то може за мерило служити. У Инглеској је стогодишњом слободом штампе јавно мишљење тако развијено, да једна не зависи од друге и просвећена порота најстрожија казнена определења безбедно учинити може и учини.

У Француској напротив авторитет је опетованим револуцијама тако уздрман, да је држава само са употребљеним најстрожијим средствима тај авторитет одржати кадра.

Другије је код нас, наши су народи по основној црти свога карактера патријархално монархички. Уважење авторитета код нас је пре превелико него промалено. Како би се могла наче једна незаконита влада тако дуго код нас одржати? Код нас дакле, где већ по самом народном карактеру и по правима потпуно уважење сваког авторитета већ постоји — ићи на то, да се тај авторитет, као што је то случај у закону о штампи, драконским определењима казни против нападача брани, значи дете с купатилом избацити, значи слободу штампе илузорном учинити и у клици угушити.

Ви ћете рећи, господо моја, „ми имамо пороту, која ће по савести и по свом уверењу и сасвим независно од положења казног закона изрећи „крив је“ или „није крив.“ Она, порота, она је припозната чуварица слободне штампе. Ви ћете ми приметити, да баш за то, што су казни штампе одвећ строге, да је баш за то од савесности пороте очекивати, да ће она чешће своје „није крив“ изрицати, него при блажијим казним законима.“ Ја сумњам, господо моја, да то говори за ваљаност закона једног, ако је он такав, да ће злочинац од свог учивеног злочинства или преступа само ослобођен бити што је закон врло строг, и што ће порота водети пре никакву, неголи несаразмерну казан кривицу претудити. Ја мислим, да је то један доказ више, да закон није довољан и да не постоји у хармонији са назорима народа и са јавним моралом, да потребује дакле ревизије.

Но јарочито господо моја, са погледом на наше социјалне одношаје налазим, да наше пороте далеко неће бити такве, да би нам кадре биле дати довољну гаранцију против превелике строгости закона штампе.

Главни значај какве добре пороте, лежи у томе, да она у својим одлукама ни на који начин не буде изложена упливу владином. А да ли ће наше пороте у најближем времену тако независне бити?

Ви, господо моја, који исто тако познајете стање наше земље као и ја, не можете, ако нећете сами себе и друге да варате, а да не одговорите са „не.“

И слобода треба да се научи. Изузимајући оне пређе привилегисане класе нашег друштва, које су већ од пре биле у ужитку уставног живота, „маса нашег грађанског стајежа и народа на седмајестогодишњем апсолутистичком ланцу везани тако је јако измишља из пораве сваке самоуправе,“ да је и одвећ склона, упливима сваке владе попуштати, и да би по том независност порота илузорна била. Ја ћу да верујем, да је садашња влада либерална и да поштене намере према народима гаји, „но кад ја закон стварам, то оћу тако да је створен, да је кадар и против атената једне хрџаве владе слободу бранити. А кад додамо томе ону осетљивост, која код народа наше земље као и свуде, где није било слободе штампе, против свију путем штампе учивених, ма и невиних нападача на видик излази; кад додамо и ту могућност, да ће чланови пороте своју властиту индивидуалну осетљивост против нападача штампе за мерило узети, да ће дакле пре врло строго него врло благо против преступака штампе поступати: онда имамо опет један неоснован узрок, да одвећ строге казнене законе у делима штампе неуводимо. Но можда је наш судски стајез из такве грађе састављен, да ће он ту предвиђену оскудицу самосталности код пороте либералних и независних пресуђивањем предлажећи казне, ни случајева надокнадити моћи? Са малим поштовања достојним изнимцима, на жалост — не.

Овај судски стајез још је већма био изложен отровном упливу апсолутизма, под којим је одгојен. Он је и неогледе увукао у себе отров бирократизма и присвојио си фанатично обожавање мртвог слова законског. Он се навикао на апсолутистичку поробу, на писмени поступак, и на недостаточну теорију доказа. И сад да он наједанпут изриче пресуду у случајевима, гди више треба да важе живи одношај него форма? Тај судски стајез, који се навикао, да само параграфе а не живот и кретање једног народа пресуђује, зар тај да седи за судским столом, где се пресуђује бујна река свежег живота народног, што се у преси јавља? Његови параграфи били су за све случајеве, за све

одношаје подједнако обвезни, дочим баш у процесима штампе бива, да оно, што је јуче услед особене ситуације и расположења опасно било, данас већ није. Како ће се он ту знати наћи, како такав судски стајез може на то позван бити, да превелику строгост закон мудрим пресуђивањем размирица ублажи?

Промислите даље и то, да је баш у казним законима штампе тешко, скоро немогуће, прецизовати, шта се може рећи, шта не, да се ту баш закон више него иначе само на форму распростраји може, не пак на оно, што је главно у делима штампе, на мисао и на намеру. На тај начин мора вам се код такве пороте и код такви судија поред тако претерано строгог закона штампе њена слобода немогућном учинити.

Ја мислим, господо моја, да при такој предвидљивој оскудици наши порота и при таком судском стајезу, кога већим делом задржати морамо, јер бољега немамо, врло строг закон мора бити од штете по слободу штампе; ја мислим, да он потребује основне ревизије.

Очевидно је, да ће се при познатој пракси овог високог дома упркос мојима сумњама и мојих једномисленика са владиним предлогом продри.

Но онда вам још унапред могу рећи, да ће у случају, ако влада само буде хтела неповољно да утица за кратко време сви уредници и сауредници наши провинцијални журнала по толико и толико година у ладу лежати, јер са багателом од неколико дана и недеља наш закон штампе не занима се. У том случају добро би било, да се наши министри још за рана за журналисте постарају, како ће их после експло на место осуђени редактора комадовати моћи.

Услед свију ти разматрања ја сам дакле против предлога владиног, и узимам си част високом дому предложити:

Нека изволи дати влади индемитет — пуномоћје — да међутим под охраном либерални определења једну новелу за штампу изда, а у исто време високи дом да изашље комисију једну, која ће прегледати законе штампе у 1848. год.

Пешта 6 марта. Као што смо јавили, Њ. Вел је 2 марта у подне узело заклетву од мађ. министара. Велики жупак Слави, који је за државног подсекретара наименован, читао је заклетву. У исто време и депутација уг. сабора преустала је, која је Њ. Величеству захвалила за повратак устава. Том је приликом Њег. Вел. престолни говор држало, у ком је то знаменито, да Њ. Вел. изражава, да ће целокупност Угарске чувати и бранити.

4. марта на подне била је кратка седница дољне куће уг. сабора. Ту је председник сабора јавио, да је и како је захвална депутација свој задатак обавила. Затим је операт 67-рице за среду, 8 март, на дневни ред стављен. Читан је извештај о шиљању музејски ствари у Париз на изложбу, и предлог ердељски заступника о вел. варадско-колошварској жељезници, који је за понедељак на дневни ред стављен.

У данашњој седници предао је Свет. Милетић мотивиран предлог о продужењу поравнања међу угарским и хрв. слав. сабором, који у овом листу саопштавамо. Сенткирали је заneo зато, што се у предлогу спомиње „троједна краљевина,“ и „Далмација“ као њен саставни део, почем све то није узакоњено; и зато моли, да се у саборски дневник стави његово огранда противу такви недипломатични изрази, док законодавство другчије не преиначи. Милетић, неразумевши га (због своје акустикке) у свему, и мислећи, да он захтева, да се из његовог предлога те речи изоставе, одговори, да је то мњење, и да он петри ницију цензуру у том, најмање једног саборског члана. Реши се, да се предлог штампа, раздели, и на дневни ред стави. Затим је следовала расправа о горереченој жељезници.

— У Загребу је заста г. Кукуљевић постао кр. комисаром за жупанију и Карловац; за варош Загреб градонач. Фриган постаје кр. комисар. У загребачкој жупанији свуда је проглашена нова наредба осим у Јасканском срезу; овде кнезови и старешине нехтедоше ју пријети, и противу њи је поведена изстрага. Винковић, Вараждински поджупан, који је за крижевачку жупанију наименован за кр. комисара, телеграфично је и под претњом свргнућа са службе заповедио поджупану у Крижевци, коме је администрација жупаније поверена, да наредбу прогласи, и изведе. Поджупан Ожеговић сазвао је на данашњи дан жуп. скупштину. У Вароши Крижевци прогласио је градоначелник наредбу, на што је све представништво, осим једног, одступило. У Вуковару је била друга главна скупштина жупаније 26. фебр. где је нова наредба и опет одбијена — али је вел. жуп понудио се, да као кр. комисар ту наредбу прогласи, и изведе — и већ је постао кр. комисаром. Чиновници сремске жупаније, који су пре тога у Ердевику и Шиду договор имали, закључили су пре од званија своји одступити, него што ће наредбу извести. Видићемо, шта ће учинити.

ИЗ „ПРЕОДНИЦЕ.“

Да одговоримо дужности, коју спрам србског света

осећамо, ево излазимо пред њега са првим извештајем о раду нашем у овој години.

Плавичак одушевљења што га је сваки члан са прве скупштине уједињене омладине понео, учинио је те се омладина пештанско-будимска, која је у прошлој години развојена била, у једно велико братско коло, у друштво „Преодницу“ сјединила. Но то није било све, овдашња омладина имала је и даље на уму одлуке прве омладинске скупштине, те је ослов „Преодници“ развирила. Познато ће бити, да је „Преодница“ поникла међу оним делом омладине, што се на школама учи, те тако су све до ове године само ови и могли члановима друштва бити. „Преодница“, која се ове године на основу здраве србске свести а у целим правог напретка народног, новим духом препородила, порушила је оне границе, које делише по занимању једног брата од другог, и отворила је врата своја сваком брату Србину, који је рад да својом сарадњом било ма на ком пољу припомогне цели „Преодници“, — напредку народном. У састанку, где се друштво конституовало уписало се 78 редовних чланова и избере се обштегласно за председника Владимир Јовановић. Други избори ишли су путем тајног гласања, и већином гласова буду изабрани: др. Љубомир Ненадовић за подпредседника, Миша Димитријевић за тајника, Миливој Топонарски за књижничара, и Коста Бокшап за благајника. Пошто се касније др. Љубомир Ненадовић, зарад продужења наука својих на страни, од друштва оделити морао, и на подпредседништву се захвалио, изабран буде за подпредседника Ђорђе Бугарски. — Како се друштво на шири основ поставило, то се постарало око таквог устројства, које би му радњу олакшало и унапредило. И то ново устројавање с једне стране, а с друге и тако околност, што се ове године „Преодница“ врло касно састала, одузеше нам прилично времена и у радњи. — Зарад лакшег и савршенијег обављања рада, поделило се друштво у одсеке, и то у четири одсека, — за правне, државне науке и повестицу; за природне науке и математику; за књижевност и уметност; и одсек за певање. Сви ови одсеци држе своје засебне састанке, и имају своје засебне подпредседнике и перовође. Састанци одсека држе се редовно у недељи дана по једанпут, а обшти састанци, где сви чланови друштва учествују, сваке друге недеље. При конститувању одсека беше их врло мало, који се у одсек за природне науке уписаше, те се тако овај одсек мораде за ову годину се одсеком за књижевност спојити. У одсеку за правне науке подпредседник је Тоша Недељковић, а перовође су Стева В. Поповић и Јован Ђурић. У одсеку за књижевност подпредседник је Сава Чолаковић, а перовође су Ђорђе Р. Стојановић и Влајко Мајински. У одсеку певачком подпредседник је Јован Ђурић а перовођа је Коста Рајић. Овај одсек има и два своја ликовође. Први је Ђура Манојловић, а други Алекса В. Поповић. — Осим ових одсека изабран је из друштва и један стални одбор, који ће спремати предлоге за радњу уједињене омладине.

До сада се ово радило: Стева В. Поповић читао је саставак „србско село,“ и предавао „како можемо напредовати;“ Ђорђе Звечић читао је саставак „србске беседе;“ Јован Ђурић и Владимир Јовановић говорили су о божићним обичајима у Срби; Тоша Недељковић држао је предавање о напредку народа; Стева В. Поповић држао је четир предавања из народне привреде; Јован Ђурић три предавања из науке о држави и говорио народности; Миливој Топонарски једно предавање о смртној казни; Тоша Недељковић, Сава Чолаковић, Стева В. Поповић, Миша Димитријевић и Владимир Јовановић говорили су о упливу књижевности на народ и обратно; Ђорђе Звечић, Миша Димитријевић, Сава Чолаковић, Светозар Димитријевић, Илија Огњановић и Влад. Јовановић говорили су о позоришту; Владимир Јовановић, Ђорђе Бугарски, Тоша Недељковић и Стева В. Поповић говорили о слободи; Стева В. Поповић читао је критику на три црногорска „Орлића“ од 1865.—6.—7. год.; Јован Ђурић читао је саставак „Божићни обичаји;“ Иса Ђирић читао је песме „Богојављенска пош.“, „Јака се ложи,“ „Прво ружо“ и „Ноћна посета“ с мађарскога од Ђуладије; Ђока Р. Стојановић читао је песме: „Ускре,“ „Српкиња,“ „Заман“ и две песме под насловом „Србији;“ Мита Рајић Стојковић песму „Одушевљење;“ Милан Андрић песме „Имао сам“ и „Стари јунак;“ Алекса В. Поповић песму „Будилиник“ три прве радње из геттове „Ифигеније на Тауриди,“ што ју је на србски превео. — Певачка дружина научила је певати ове године више нових песама.

Осим тог рада, приредила је „Преодница“ о св. Сави беседу на просветне и добротворне цели; даље је приредила три „седа,“ на којима се певало, декламовало, уз гусле свирало и предавало. Имамо тврду наду, да ће се „седа“ у нашем народу одомаћити, кад се ево и овде на крајњем огранку Србства све многобројније посећују.

5. јануара, као на дан смрти незаборављеног оснивача „Преоднице,“ Косте Руварца, држао се саставак, који је спомену тог драгог покојника посвећен био. „Преодница“ је учинила и једно добротворно дело. Из ових новаца, што су на просветне цели одређени издало је друштво предавање Стева В. Поповића

„Како можемо напредовати,“ од кога је чист приход одредила једном честитом брату, који се друштвеним наукама учи; а опет другој двојици, од којих се један кемији, а други сликарској уметности посветио, одредило је из самих новаци неку своту као подпору, која ће им се месечно до краја ове школске године слати.

Приликом прославе педесетогодишњице доктората др. Леополда Ранкеа, писца „Србске револуције,“ послала му је „Преодница“ поздрав брзојавом.

„Преодница“ ступила је у свезу са свима дружинама србске омладине, за које је дознати могла. Неке од ових већ су јој се и одавале.

Мило нам је што можемо још јавити, да су два члана из друштва израдила основне србске стенографије по штолцевој системи, и сада поучавају неколицину браће у тој вештини.

Оволико до сада; обећавајући србском свету, да ћемо се за кратко време и са другим извештајем указати.

У Пешти 5. марта.

ДОПИСИ.

А. К. — Из Далмације 22. фебр. Избори народни заступника за сабор и код нас се свршише. Избори бијаху бурни; наша народна странка остаде победјена.

Ко познаје Далмацију па чује, да у Далмацији станују преко 450,000 Срба и Хрвата, а ни пуни 50,000 Талијана, тај ће се зачудити, како је могуће, да једна шака Талијана може преузети мах над толиким народом; али ко познаје Далмацију, тај ће знати, да је добро, ако Далматинци могу чинити и оволико колико чине.

Срби и Хрвати у Далмацији, од толико вјекова одијељени од други сродних племена, под млетачком владом били су, може се рећи, робови само неколицини Талијана, који су се у Далмацији населили; наш народни језик био је врло забачен; Млечани нас зваше „Schiavonci“ робови, а језик наш „lingua Schiavoa“ робски језик.

Пошто је Далмација под аустријску владу дошла и тада је званичност талијанскога језика остала код свију власти, па и у самим школама.

Год 1861. кад су се обављали избори за први наш сабор, показало се, да народност наша у Далмацији није у трла, него да она живи у простоме народу, природноме чувару својих права. Исте године народна странка протури у сабор 13 својих заступника, који одма у првим сједницама показаше да су достојни и мена народни заступника, па што су одма предложили да се народни језик призна за равноправан језику талијанском. На челу народни заступника бијаше наш епископ Кнежевић, и ни далматински Срби особито смо се радовали, што имамо њега за вођу народних права. Год. 1864. кад се сабор распустио, приликом споразумљена народне са либералном странком упрепастисмо се, кад виђосмо, да је наш епископ оставио народну странку, и да је, шта више, у президијалним писмима на свештество, ту странку назвао „нечестивом,“ па је прешао странку противу-народној.

При распусти скорашњему сабора нашега, ми се надасмо, да ћемо у сабору имати већину народни заступника, али нас нада превари.

Највећи противници Мамулине и Лапенине владе г. Бојаменти и његова дружина, који су лани јавно Лапену у сабору прогласили за мртва, сложише се са странком овога последњег, са Талијанима и бирократијом, и употребише сва средства противу народне странке.

Избори су се свршили под таким притиском, да се чистих народних заступника, од 43, једва изабрало 15; епископа нашег неброимо међу народне посланике. Приликом одостоверења изборни списа народни заступник, вредни Павлиновић, поче говорити противу избора Лапенина, будући да он по изборноме правилнику не може бити у Далмацији заступник. Он овдје поче боцкати Лапенина управа као подпредседника далм. најчеститијашта, т. ј. поче наводити само оне ријечи, које су прошасте године Бојаменти и његова дружина у сабору против Лапене изговорили, али шта ћете видјети, уста господа почну вицати и против г. Павлиновића, а председнику предложи да одузме ријеч Павлиновићу; што се и догоди, и тако избор Лапеника, и ако сасвим незаконит, буде одобрен, а сутрадан Павлиновића, сасвим законит, уништен. Павлиновићу са свију страна шаљу се изјаве поверења и честитања, а његовим и нашим противницима неповјерења и анатем.

При изборима за рајхсрат наша мањина уздржала се је од гласовања, и тако буду избрани од народњака сам Љубиша, а од противника Лапена, Бојаменти, Витури и Кнежевић. Љубиша нити је био нити ће бити друг овог последњег.

Овако су узатко текле ствари при изборима у нашој Далмацији, а једна Бога да се ствари скоро на боље окрену.

Стране земље.

НЕМАЧКА. У савезничкој скупштини северне Немачке, за коју смо јавили, да је у Берлину отворена, већало се последњих дана уопште о предлогу устана за северонемачки савез; већа та свршена је 1. т. м. Већина скупштинара сагласили су се, да је лужно учинити неке суштствене измене у споменутом предлогу, и нарочито недати, да се скупштини ухвати право одобравања буџета од године до године. Либерална и народна странка одредила је из своје средине један одбор, који ће спремити предлог о променама за које се сагласило да су нужне у реченом предлогу устава.

ФРАНЦУСКА. У сједници законодавног тела од 2(14) т. м., Тјер је развео питање о владиној политици у спољашњим пословима Немачке и Италије. Он удара на француску политику народности као противну политици европске равнотеже, и осуђује, као што је и пређашњих година осуђивао, што је Француска подпомагала Италију у довршењу дела народне јединице и независности; па јој пребацује и што најје стала на пут властољубивим намерама Прусије. Прусија и Русија, по Тјеру, сама су опасност за Европу; а тој опасности може се доскочити најпоузданије савезом западних сила (Инглеске и Француске.)

Новије.

— Брат вицекара египатског, Мустафа паша, који се у Цариграду налази и у особитој је милости код султана, поднео је овоме, као што из Цариграда телеграфишу 5. т. м., предлог о увођењу уставне владе у Турској. Тај предлог израдио је Мустафа паша у договору са такованом „младотурском странком.“

— У Београд је, као што отуд 5 т. м. јављају, 4. о. м. у вече стигао цариградски татарин са очекиваним ферманом о повлачењу турске посаде из србских градова. Остаје, да се тај ферман јавности преда.

— По једном бечком телеграму од 3(6) т. м., у париским листовима, руски посланик у Бечу искаше изјаснење од Аустрије о оружаном спремању ове на југо-источној граници. Аустријска влада готова је да одговори, да се то спремање своди на просто стражење. По истом телеграму, Бајет је послао аустр. консулу у Београду налог, да кнезу Михаилу озбиљно говори, нека се са портом изравна.

Цирих, 16. фебр.

„Историк Ј. Шер и Црногорци.“

(Свршетак.)

Мало друкчије стоји ствар црногорска према суседним мусулманима. Овде стоји с једне стране Турчин, срушатељ србског богатства и величавства, који се решно сатрти и ту самосталност, коју уживају не пуно 200,000 Црногораца, а с друге стране стоје Црногорци, који бране више од четири века своју самосталност. Резултат је тих двеју противности често оже ваље Црногораца са Турцима; као повод тој војни, нити су служиле, нити служе плачке, већ земља (територија), у чему се проф. Шер може убедити, ако буде могао барем последње догађаје на балканском полуострву, а још прије може се уверити из листова: „Меџоријал (Дипломатик“ и „Монитор“ за прошлу и почетак ове године.

Што се тиче црногорске трговине, истина је, да је она слаба, но није истина, да је посве нема. Унутрашња црногорска трговина осим три — четири точке, које се могу сматрати за постојане, наводи своје оживљење у сваки поважнији свечани дан, при сваком народном сабору. Спољашњу трговину водили су Црногорци пре са млетачком републиком до самог Наполеоновог разрушења ове, а сада је воде преимућствено са Далмацијом. Котор је овде главна трговачка точка, на коју се са стране Црногораца доносе преимућно, према не искључиво, земаљски производи. Професор — историк може се у томе уверити из обичних комерцијалних дата, која долазе покадшто у новине с которске берзе.

Напоследку обраћам пажњу Шера још и на следећу околност: По Хибиеру, Црна Гора заузима простора од 73 кв. миље, но по последњем нацрту црногорских граница, које су свагда припадале Црној Гори, но нису подпуно признаване од стране порте, просторија Црне Горе рачуна се у средњу руку 100 миља. Народа на тој просторији рачуна се, по Хибиеру 192,000. Међутим, по истој статистици Хибиера Швајцарска броји до 739:51 кв. миља с насељењем од 2,510,494. По томе, док у Швајцарској на миљу долази око 3425 душа, у Црној Гори једва долази 1,920. Узмимо сада одношај плодородне земље, у обема државама, к неплодородној и изразимо то цифрама. Нека буде обшта норма плодородне земље према неплодородној 100, укљонење од те порце у Швајцарској биће према укљонењу у Црној Гори приближено следеће: Швајцарска 60:100, Црна Гора 40:100. То значи, да Црна Гора пропорционално има 20% више плодородне земље него Швајцарска.

У таким околностима имају ли Црногорци нужду, да су „разбојници и по рођењу и по занату?“

Сасви друкчије стоје тако званн ускоци. Ово су људи, који су ускочили и ускачу преко границе Црне Горе, како из саме Црне Горе, тако и из свих других земаља, суседних Црној Гори, Босне, Херцеговине,

Дабачије, па и из кнежевине Србије, но највише из средине народа сасвим притиснутих од Турске владе. По томе ускоци су они, којима је додијала страшна и неумољива тиранија турска, које заиста само рођење о-предељава, да покају своје старе, да силом силу одбију. Они живе у четама, и у четама ударају на Турке. То ударање они рачунају као свети задатак свога живота, као свету освету за неизбројима и неизмерна зла, што починише и непрестају чинити Турци њиховој браћи Србима уопште. Према томе и живот ускока разликује се од обичног живота. Тако и. пр. они се не жене и непају за породични живот, почем тај неби одговарао позиву ускока. (Изузетак бива тек у том случају, кад која турска девојка изјави вољу покрити се, удати се за кога од ускока.) Уопште чета ускока има у свом карактеру неколико веома важних и религиозних црта. Ускоци су подпуно независни: док је коме воља остати у чети он остаје, а иначе се удаљава. С Црногорцима се они друже само у време војевања ових са Турцима. Но кад се мир закључује, то се никакви услови мира да услове неодnose, нити они онећу да знају за какве услове. Кнез црногорски Данило I, шта више, гонио је покадшто ускоке, но увидивши безполезност тога гонења, престао је о њима бавити се, и ускоци остали су свет оно, што су и били: неумитни и заклетн борци и противу турских зулумћара.

Тако дакле чете ускока стоје ван власти како турске, тако и црногорске, а професор Шер смећао је са Црногорцима, примивши их и продавши под именом Црногораца, што у најмању рџку незбори у част професора — историка. Међутим уважени професор хвали се изучењем народа и његове историје из првих извора, и копешн се тобож редком основаношћу знања опште историје! Ја не одричем исторично знање Шеру што се западне Европе тиче, но му добијам сваки ауторитет, што се тиче историје Славена. Ја незборим, да он треба као основатељи историк да зна и историју народа славенских, но протестујем против недостојног смења и против лажне карактеристике народа, кога врлине, несамо што до данас нико порекао није, но напротив, свуд су биле предметом уважења и симпатије. Ја не одричем способност професора Шера, да забавља своје слушаоце смешним анекдотама и неумудрим „видовима,“ у односу према појединим личностима и небраним му да то чини и у будуће; али да се изводи на сцену непаметног смења и још непаметнијих „видова“ народ — против тога ја протестујем свом силом љубви према истини и човечавта уопште. Називати Црногорце „разбојницима и по рођењу и по занату,“ толико је, као кад би ја казао, да се Немци особито одликују националним идиотизмом, и доказивао би то неспријатним средњим веком условљеним околностима, старошћу немачког племена и т. п.! Непци би с правом позвали мене, у том случају, на доводе толико и таквих доказа, који би дали мени право назвати Немце идиотима, према и у самој ствари међу Немцима има идиота. По томе и ја позивам професора Шера: или да узме натраг своју карактеристику Црногора, т. ј., да је призна за несправедљиву, или нека обори моје противне доводе, и докаже своју праведљивост. У случају ако се професор Шер неби одазвао на мој позив, ја ћу такав поступак примити за непоуздање професора у своје знање.

Ж. Жујовић

у име „Славенског друштва.“

ТЕЛЕГРАМ.

Вуковар, 6. марта. У данашњој је скупштини мандат на послушност прочитан. Кушевић кр. повереником проглашен. Скупштина на предлог поджупана Карјаковића остала при пријашњим закључцима, не частништво при изведењу војене наредбе да сили уступи. (Т. ј. да остане и наредбу изврши. Па нашто је г. Карјаковић предлагао, да закључак на папир у остане? То је могао ко други учинити, па би имало смисла, ако частништво остаје. Овако је цела ствар комедија, која се с народом игра. У.)

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

ЦЕНОВНИК ПЕШТАНСКЕ БЕРЗЕ.

	№	Цијена
Шеница банатска	86—87	ф. 6.35—6.65
„ „	88—89	ф. 6.80—6.85
„ потиска	86—87	ф. 6.35—6.70
„ „	88—89	ф. 6.85—7.00
„ пештанска	85—86	ф. 6.15—6.40
„ „	87—88	ф. 6.75—6.90
Надолпа	80—81	ф. 4.60—4.80
Раж	77—78	ф. 4.50—4.60
Лечам пиварски	69—70	ф. 3.60—3.70
„ за храну	65—68	ф. 3.15—3.30
Зоб	45—46	ф. 1.80—1.85
Кукуруз банат. стр.	—	ф. 3.55—3.60
„ „ нов	—	ф. 3.40—3.45
Проја	—	ф. 3.45—3.65

Данашњи курс бечке берзе.

Акције народне банке	73.60
5% металк	53.90
Зајам народни	70.50
Лондон	128.40
Дукати	6.04

Стање воде 9' 5" над 0, опада.